

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Tijdvak 1
Donderdag 1 juni
9.00 – 12.00 uur

Vragenboekje

Voor dit examen zijn maximaal 90 punten te behalen; het examen bestaat uit 37 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden. Bij dit examen hoort een bronnenboekje.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Vrouwenbladen

Bij deze opgave horen tekst 1 en de afbeeldingen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Lees de regels 1 tot en met 7 van tekst 1.

- 2p **1** Leg uit dat in de eerste zin van alinea 2 (regels 6-7) een stereotiep beeld van vrouwenbladen wordt gegeven.
Behandel in je antwoord twee kenmerken van stereotypering.

Lees verder de regels 7 tot en met 47 van tekst 1.

Directeur van het Permuseum Angelie Sens is geïnteresseerd in de vraag welke betekenis vrouwenbladen hebben voor de lezeressen en hun omgeving (regels 20-21).

Naast het bieden van ontspanning en de sociale functie ‘mee kunnen praten’ hebben de vrouwenbladen voor lezeressen ook andere functies. Een aantal is in het artikel te herkennen.

(N.B. niet bedoeld worden de maatschappelijke functies van de massamedia zoals de socialiserende functie.)

- 4p **2** Geef twee andere functies van vrouwenbladen voor hun *lezeressen* dan de al genoemde. Leid van beide functies een voorbeeld af uit de regels 7-47.

Lees tekst 1 en zie de afbeeldingen 1 en 2.

- 3p **3** Welke selectiecriteria hanteert een redactie bij de keuze van de inhoud van vrouwenbladen? Noem er drie. Licht elk criterium toe met een citaat of gegeven uit tekst 1 of de afbeeldingen 1 en 2.

In de tekst staat dat vrouwenbladen in de zeventig jaar van hun bestaan “soms motor, soms spiegel van de samenleving, bij tijden trendsettend of eerder trendvolgend” waren (regels 68-70).

Soms liepen vrouwenbladen dus voorop bij veranderingen. In de regels 37-40 wordt bijvoorbeeld een verband gelegd tussen het gebruik van de pil, de geboortebeperving en de aandacht ervoor in de vrouwenbladen.

Er bestaan verschillende theorieën over de effecten van de media. Eén van deze theorieën is de agendatheorie. Met deze theorie valt de toegenomen acceptatie door vrouwen van het gebruik van de pil als voorbehoedmiddel gedeeltelijk te verklaren.

- 3p **4** Geef eerst een beschrijving van wat de agendatheorie inhoudt en leg vervolgens met behulp van die theorie uit, wat de rol van de vrouwenbladen kan zijn geweest bij de acceptatie door vrouwen van het gebruik van de pil.

Zie de regels 71 tot en met 95.

Uit de tekst wordt duidelijk dat uitgeverijen op de markt van vrouwenbladen bedrijfsmatig handelen, onder andere door middel van marktsegmentering.

- 2p **5** Wat wordt bedoeld met marktsegmentering? Geef van marktsegmentering twee voorbeelden uit de tekst.

In regel 91 worden de adverteerders genoemd.

- 2p **6** Leg het belang van advertenties uit voor de oplage van een (vrouwen)blad.

Zie de regels 97 tot en met 110.

In deze regels wordt gesproken over een vrouwenblad als “je beste vriendin”.

Vrouwenbladen geven een tijdsbeeld van de maatschappij. Vrouwenbladen hebben zo een socialiserende rol.

- 2p **7** Leg aan de hand van de regels 97-110 uit hoe vrouwenbladen een rol spelen in het socialisatieproces. Geef in het antwoord een omschrijving van het begrip socialisatie.

Vrouwenbladen worden tot de massacommunicatie gerekend.

- 2p **8** Geef twee redenen waarom een vrouwenblad gerekend wordt tot de massacommunicatie.

Het Persmuseum wijdde een tentoonstelling aan de geschiedenis van het vrouwenblad. Naar aanleiding hiervan schreef Jean-Pierre Geelen dit artikel in *de Volkskrant*. Het Persmuseum geeft (naast deze tijdelijke tentoonstelling) een algemeen overzicht van de geschiedenis van de pers. Eén van de belangrijkste verschijningsvormen van de pers is het dagblad.

Dagbladen kun je op verschillende manieren indelen. Zo heb je bijvoorbeeld de categorie ochtend- en middag-/avondkranten.

- 2p **9** Noem twee andere categorieën dagbladen en geef van elke categorie een voorbeeld met de naam van een dagblad.

■ Opgave 2 Publieke omroep onderzocht

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Op 2 april 2004 presenteerde een commissie onder voorzitterschap van Rinnooy Kan een onderzoeksrapport over het functioneren van de publieke omroep in de eerste helft van de concessieperiode 2000-2005.

In tekst 2 reageert staatssecretaris Van der Laan (verantwoordelijk voor het mediabeleid) op dit evaluatierapport in een brief aan de Tweede Kamer.

Lees de regels 1 tot en met 17 van tekst 2.

Van der Laan vergelijkt de publieke omroep met een voetbalteam. Zoals een voetbalteam bestaat uit verschillende spelers, bestaat de publieke omroep uit verschillende zendgemachtigden, waaronder omroepverenigingen.

- 2p **10** Noem vijf verschillende ‘spelers’ uit het team van *de publieke omroep*: drie omroepverenigingen en twee andere zendgemachtigden.

Omroepverenigingen vormen van oudsher de basis van de publieke omroep in ons land.

In 2004 zijn nog twee omroepverenigingen toegelaten tot het publieke bestel. Om zendtijd te krijgen, moeten omroepverenigingen voldoen aan een aantal wettelijke eisen.

- 2p **11** Noem twee wettelijke eisen waaraan een publieke omroepvereniging moet voldoen.

Lees de regels 18 tot en met 30 van tekst 2.

Het team als geheel streeft naar een bepaald resultaat. Het doel van de publieke omroep is om “met een hoogstaand en gevarieerd programma-aanbod een rol te spelen voor alle burgers” (regels 27-30).

- 1p **12** Welk algemeen uitgangspunt van het mediabeleid van de overheid valt in de regels 27-30 te herkennen?

- 2p **13** Geef twee argumenten waarom *de publieke omroep* met een “hoogstaand en gevarieerd programma-aanbod” belangrijk is voor het democratisch functioneren van de samenleving.

Lees de regels 31 tot en met 42.

“De commerciële concurrentie is sterker dan ooit.”

- 2p **14** Noem twee gevolgen die de publieke omroep ondervindt van de concurrentie van de commerciële zenders.

Opgave 3: Meer onrust over minder sociale zekerheid (mens en werk en politieke besluitvorming)

Bij deze opgave horen de teksten 3 tot en met 9 uit het bronnenboekje.

Inleiding

foto 1

Demonstratie op het Museumplein te Amsterdam. Opgeroepen door de vakcentrales onder het motto “Nederland verdient beter”. Deze demonstratie vond plaats op 2 oktober 2004. Ze was de grootste in Nederland gehouden demonstratie sinds 1983.

bron: foto <http://www.nederlandverdientbeter.nl/>

Deze opgave gaat over de voorgeschiedenis en de gevolgen van de grootste demonstratie die de vakcentrales in de recente jaren in Nederland organiseerden. De centrales kregen op 2 oktober 2004 volgens een schatting van de vakbonden 300.000 mensen in beweging om te protesteren tegen het kabinetsbeleid. De vakcentrales en de overheid konden het niet eens worden over de ontwikkeling van lonen, de regelingen voor de oude dag en de uitkeringen. Minder dan een jaar voor deze demonstratie werden er nog afspraken gemaakt zonder al te veel problemen (tekst 3), maar in het voorjaar en de zomer van 2004 liepen de spanningen zodanig op (tekst 4, 5 en 6) dat ze aanleiding gaven tot deze grote demonstratie. Oppositie in de Tweede Kamer en vakcentrales overwogen daarna om een ongebruikelijk middel – een landelijk referendum – in te zetten (tekst 7). Uiteindelijk kwam het overleg tussen kabinet en werknemers- en werkgeversorganisaties weer op gang en dit resulteerde in een nieuw sociaal akkoord (tekst 8). Tekst 9 bevat een gedeelte van een toespraak van minister De Geus van Sociale Zaken over de levensloopregeling, een alternatief voor het vervroegd pensioen.

Deze opgave begint met een artikel (tekst 3) uit oktober 2003 waarin *de Volkskrant* meldt dat er opluchting is bij het kabinet vanwege het tot stand komen van een sociaal akkoord.

Lees tekst 3.

In tekst 3 zegt minister-president Balkenende dat hij geweldig blij is met dit akkoord en minister De Geus denkt hiermee de verzorgingsstaat te kunnen hervormen (regels 19-20).

- sp 15 □ Leg uit – met gebruikmaking van een ander citaat uit tekst 3 – dat dit sociaal akkoord afspraken bevat die effect hebben op het functioneren van de verzorgingsstaat. Begin je antwoord met een omschrijving van het begrip verzorgingsstaat.

Afspraken met betrekking tot werk kunnen gaan over verschillende aspecten van arbeid zoals de arbeidsinhoud, de arbeidsverhoudingen, de arbeidsvoorwaarden of de arbeidsomstandigheden.

In tekst 3 staan afspraken waarover in het najaarsoverleg van 2003 een sociaal akkoord is bereikt.

- 1p **16** ■ Waarover gaan die afspraken die in het akkoord staan?
- A arbeidsinhoud
 - B arbeidsomstandigheden
 - C arbeidsverhoudingen
 - D arbeidsvoorwaarden

Minister De Geus ziet verschillende voordelen in dit akkoord waaronder de mogelijkheid om met dit akkoord de verzorgingsstaat te hervormen (regels 19-20 van tekst 3).

Dat hervormingen volgens het kabinet nodig zijn, komt onder andere omdat het kabinet meent dat de verzorgingsstaat onbetaalbaar dreigt te worden.

- 2p **17** □ Leg uit hoe dit akkoord volgens het kabinet bijdraagt aan het oplossen van het probleem van de onbetaalbaarheid van de verzorgingsstaat.

Het kabinet-Balkenende II (CDA, VVD, D66) wil met een groot aantal maatregelen de verzorgingsstaat hervormen. Het kabinet verdedigt zijn maatregelen mede op basis van christen-democratische en liberale uitgangspunten.

- 2p **18** □ Met welke christen-democratische uitgangspunten kan het kabinet zijn hervormingsplannen rechtvaardigen? Noem er twee.

Voor werknemers betekent dit akkoord bevrozing van hun lonen (regels 21-25). Dit lijkt niet in hun belang: ze gaan er in koopkracht op achteruit.

- 2p **19** □ Leg uit welk belang de werknemers op de langere termijn toch hebben bij bevrozing van de CAO-lonen.

Lees tekst 4.

In tekst 4 komen de begrippen de *vakbeweging* en de *vakcentrales* voor. In tekst 3 wordt gesproken over de *bonden*. De vakbeweging bestaat uit vakcentrales en bonden. Bij het totstandkomen van de lonen spelen de vakcentrales en de bonden een verschillende rol.

- 2p **20** □ Leg uit wat doorgaans de rol van de vakcentrales en wat de rol van de vakbonden is bij het totstandkomen van afspraken met de werkgevers over de loonontwikkeling.

De vakbeweging was geïrriteerd vanwege het niet overnemen van een SER-advies over hervorming van de WAO (regels 30-34 van tekst 4).

- 4p **21** □ Leg uit waarom de vakbeweging juist aan dit SER-advies veel waarde hechtte. Ga in je antwoord uit van de samenstelling van de SER.

Lees tekst 5.

Het is gebruikelijk dat de minister van Sociale Zaken CAO's algemeen verbindend verklaart. Dat minister De Geus dat nu weigert, maakt de vakbeweging woedend.

- 2p **22** □ Leg uit waarom het algemeen verbindend verklaren van CAO's voor de machtspositie van de vakbeweging erg belangrijk is.

De overheid vervult op sociaal-economisch gebied drie verschillende rollen. Eén daarvan is de rol van werkgever.

- 4p **23** □ Welke twee andere rollen van de overheid op sociaal-economisch gebied herken je in de teksten 4 en 5? Noem die twee rollen en verwijfs bij elk naar een bijbehorend citaat.

De vragen 24 tot en met 33 gaan over politieke besluitvorming.

Bij deze vragen horen de teksten 5 tot en met 9 uit het bronnenboekje.

Het plan van de minister om het algemeen verbindend verklaren van CAO's in te zetten als middel om beleid te maken, is omstreden. Agnes Jongerius van de FNV verwachtte tegenstand in de Tweede Kamer (regels 30-33 van tekst 5).

- 3p **24** □ Van welke formele controlemiddelen kan de Tweede Kamer in dit geval gebruikmaken? Noem er drie.

Lees de regels 39 tot en met 49 van tekst 5.

De VVD is principieel kritisch over het algemeen verbindend verklaren van CAO's. In het verleden heeft deze partij voorstellen gedaan om deze regeling af te schaffen. De PvdA wil deze regeling juist handhaven.

- 2p **25** Noem van beide partijen een uitgangspunt dat hun verschillende opvatting over het algemeen verbindend verklaren van CAO's verklaart.

Lees tekst 6.

André Rouvoet van de ChristenUnie vroeg zich af waar de christelijk-sociale vleugel van het CDA gebleven is (regels 25-26 van tekst 6).

- 1p **26** Naar welk christen-democratisch uitgangspunt verwees Rouvoet met zijn vraag?

- 1p **27** Tot welke politieke stroming behoren zowel het CDA als de ChristenUnie?

Lees tekst 7 en zie tekst 5.

Kabinet en vakbeweging kozen elk voor een zogeheten ramkoers. Het gaat er dan om wie het sterkste is.

- 4p **28** Geef uit tekst 5 twee machtsbronnen die het kabinet in zijn conflict met de vakbeweging kan inzetten en geef uit tekst 7 twee machtsbronnen waaruit de vakbeweging in deze situatie kan putten.

Vakbonden en kabinet overlegden niet meer. Zij hadden de onderhandelingstafel ingeruild voor de media waarin zij over en weer elkaar de schuld gaven van het mislukken van het overleg.

Zie tekst 7.

De oppositiepartijen in de Tweede Kamer en de vakbeweging kwamen met het plan een referendum te houden. Regeringspartij D66 gaf te kennen dat ze de uitslag van een referendum als bindend zou beschouwen.

- 2p **29** Leg uit waarom juist D66 de uitslag van een referendum als bindend wil beschouwen voor verdere besluitvorming door regering en parlement.

Het referendum over de vut-plannen van het kabinet is niet doorgegaan. Ruim een half jaar later is er wel een referendum gehouden, maar over een geheel ander onderwerp. Op 1 juni 2005 konden de burgers zich uitspreken of ze vóór of tegen de Europese grondwet waren. Een meerderheid (bijna 62 procent) van de Nederlandse kiezers die zijn opgekomen, heeft de Europese Grondwet toen afgewezen.

- 2p **30** Vind je het houden van een referendum wel of niet een goed aanvullend middel van besluitvorming?

Geef twee argumenten die je mening ondersteunen.

(N.B. De argumenten 'het organiseren kost te veel geld' of 'het vertraagt het besluitvormingsproces' tellen niet mee.)

Vakcentrales zijn belangengroepen. Politieke partijen en belangengroepen verschillen van elkaar in hun rol in de politieke besluitvorming.

- 4p **31** Noem twee verschillen tussen politieke partijen en belangengroepen in het politieke proces.

Terugblikkend op het conflict tussen vakcentrales en het kabinet over vervroegd pensioen en WAO kun je zeggen dat vooral de positie van oudere werknemers in het geding was. Dit hing samen met het probleem van de vergrijzing. Op de website van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport stond op 16 januari 2005 het volgende:

“In 2030 zijn ongeveer vier miljoen Nederlanders ouder dan 65 jaar. Dat is bijna een kwart van de bevolking. Op dit moment is ongeveer veertien procent van de bevolking ouder dan 65.”

Een demografische ontwikkeling in de samenleving zoals de vergrijzing, is van invloed op de politieke besluitvorming in Nederland.

- 2p **32** Met welk begrip wordt in het systeemmodel van politieke besluitvorming een verschijnsel als vergrijzing aangeduid?

Lees tekst 9.

Je kunt het proces van politieke besluitvorming beschrijven volgens de begrippen van het systeemmodel. Het kabinet heeft het wetsvoorstel Levensloop ingediend (zie regel 2 van tekst 9).

- 2p **33** Welk begrip van het systeemmodel is hierop van toepassing? Leg uit waarom.

De vragen 34 tot en met 36 gaan over mens en werk en vraag 37 gaat over de benaderingswijze van het vak maatschappijleer.

Bij deze vragen horen de teksten 3 tot en met 9 uit het bronnenboekje.

De Nederlandse besluitvorming op sociaal-economisch gebied wordt wel aangeduid met de term 'poldermodel'.

- 4p **34** In welke teksten herken je voorbeelden van het poldermodel? Noem die voorbeelden. Beschrijf eerst wat de term poldermodel inhoudt.

Lees tekst 9.

Het kost kennelijk moeite om mannen zover te krijgen dat ze hun deel van de huishoudelijke arbeid gaan verrichten. Dat zal, zo wordt verondersteld, te maken hebben met de lage maatschappelijke waardering van huishoudelijk werk.

- 3p **35** Geef drie factoren die van invloed zijn op de relatief lage maatschappelijke waardering van huishoudelijk werk.

Zie tekst 9.

Een persoon zal gedurende zijn/haar leven steeds meer en verschillende sociale rollen vervullen. Er kan gesproken worden van fragmentering van sociale rollen.

- 2p **36** Wat is een sociale rol? Noem twee voorbeelden van sociale rollen die iemand in zijn/haar leven kan vervullen en waarop de levensloopregeling van toepassing kan zijn.

Zie de teksten 8 en 9.

Het vraagstuk van *het al dan niet langer doorwerken na de leeftijd van 65 jaar* is een complex vraagstuk, waarin je zowel politieke, sociale, economische als culturele aspecten kunt herkennen. De verschillende benaderingswijzen van maatschappijleer helpen verschillende aspecten van een probleem te onderzoeken.

Drie bekende benaderingswijzen zijn: de politiek-juridische, de sociaal-economische en de sociaal-culturele benaderingswijze.

- 3p **37** Formuleer bij elke benaderingswijze een vraag over het vraagstuk van langer doorwerken na 65 jaar op basis van de teksten 8 en 9.

Einde